

TMS 23.BORÇLANMA MALİYETLERİ STANDARDI ve MUHASEBELEŞTİRİLMESİ İLE VUK UYGULAMALARI

Zekeriya EMİR (*)

1 - GİRİŞ

İşletmeler ekonomik tüm işlem, faaliyet ve yatırımlarını öncelikle özkaynaklarını kullanarak gerçekleştirmektedirler. Tabi ki ihtiyaçları, faaliyetleri ve fırsatlarının gerektirdiği ölçülerde de yabancı kaynaklardan yararlanarak faaliyetlerini yürütmektedirler.

Dünyadaki ekonomik faaliyetlerin ölçeklerinin büyümesi, bilişim ve iletişim sistemlerinin gelişimiyle birlikte işlemlerin hızı ve kazançları da artmıştır. Globalleşme adı altında tüm dünyada yaygın ekonomik sistem, çok hızlı mali ve finans piyasalarını yaratmıştır. Bu durum şirketlerin faaliyetleri sırasında doğan borçlanma maliyetlerinin uluslararası düzeyde uygulanma ve muhasebeleştirme sorunlarını da beraberinde getirmektedir. Bu standart da bu hususlara ilişkin uygulanması gereken yöntemler, muhasebe uygulamaları ile uluslararası düzeyde uygulama birliği yönünden açıklamalar getirmektedir.

2- STANDARDIN AMACI ve KAPSAMI

Bu standart, borçlanma maliyetlerinin muhasebesi ve raporlanması konusunda uluslar arası düzeyde standartların sağlanması amacını taşır.

Borçlanma maliyetleri genel olarak bir işletme tarafından katlanılan faiz ve diğer giderler olarak açıklanmış olup aşağıdaki giderler borçlanma maliyeti olarak sayılabilir.

- Kısa ve Uzun vadeli yabancı kaynaklar ile kredili mevduat hesaplarına uygulanan faizler
- Borçlanmalarla ilgili iskontolar,
- Çeşitli sözleşmelerden doğan maliyetler
- Finansal kiralamalardan doğan borçlanma maliyetleri,
- Yabancı para ile borçlanmalarda faiz ve diğer maliyetler ile düzeltme olarak dikkate alındığı koşulda kur farkları şeklinde açıklanabilir.

Ayrıca,

- Vadeli alışlar ve satışlarda vade farkı ve kur farkı
- Kıdem tazminatı karşılıklarındaki faiz giderleri,
- Reeskont giderleri

(*) Vergi Denetmeni

3- TMS.23 BORÇLANMA MALİYETLERİNİN MUHASEBELEŞTİRİLME YÖNTEMLERİ

Bu standarda göre borçlanma maliyetleri iki şekilde muhasebeleştirilmektedir.¹

- 1- Temel Yöntem
- 2- Alternatif yöntem

Temel Yönteme göre,

İşletmenin ilgili dönemde gerçekleştirdiği borçlanmalara ilişkin maliyet,faiz ve diğer giderler dönem içinde "Finansman giderleri" hesabında muhasebeleştirilir ve dönem sonunda da yansıtma hesapları vasıtasıyla Gelir tablosu hesaplarına (690-Dönem Kar Zararı) aktarılır.

Bu yöntemde borçlanmalar nedeniyle doğan kredi faizleri, kur farkları ve vade farkları da yine finansman giderleri hesabında izlenir ve dönem kar zarar hesabına aktarılır.

Ayrıca stokta bulunan mallara da yapılmış bulunan borçlanma giderlerinden pay verilebilir.

Örnek1:

a) X işletmesi rüzgâr enerjisi üretim 1. hattı için Ekim 2007'de,1 yıl vadeli 200.000 YTL kredi kullanmış ve bu kredinin, 3 er aylık dönemler sonunda (31.12.2007) 5.000 YTL faiz gideri ve toplam 250 YTL komisyon gideri tahakkuk etmiş ve bankadan ödenmiştir.

31.12.2007	
780-Finansman Gideri	5.250
-Faiz 5.000	
-Komisyon 250	
102-Bankalar hesabı	5.250
/	

-Eğer kredi faizi aylık ödemeyi gerektiriyorsa işletme dönemsel olarak aylık faiz ödemeleri sonucunda aşağıdaki gibi kayıt yapacaktır.

31.11.2007	
780-Finansman Giderleri	1.666
-(Faiz gideri) 5000	
102-Bankalar Hesabı	1.666
/	

b) İşletme 1.1.2007 tarihinde yurtdışından, (kur 1.50 üzerinden) 40.000 dolar olarak 1 yıl vadeli yatırım kredisi temin etmiş ve bu kredinin vade sonunda (dolar)1.70 kur üzerinden 31.12.2007 tarihinde ödenmiş olması durumunda ödeme kaydı;

(-Kredi alımı;(40.000x1.50=)60.000 YTL)

(-Kredi Ödemesi;(40.000x1.70=)68.000 YTL)

¹ ŞENGEL Salim, Doç.Dr. - SAĞLAM Necdet, Doç.Dr. - ÖZTÜRK Bünyamin, Türkiye Muhasebe Uygulamaları, Maliye ve Hukuk Yayınları, İstanbul 2008, sf.590

31.12.2007		
780 Finansman Giderleri	8.000	
-(Kur farkı giderleri-8.000)		
300-Banka Krediler	60.000	
102-Bankalar Hesabı	68.000	
/		

Örnek 1-a'ya göre finansman giderleri yılsonunda; borçlanma gideri uzun vadeli ise "661-Uzun Vadeli Borçlanma Gideri",kısa vadeli ise "660 Kısa Vadeli Borçlanma Gideri" kullanılarak aşağıdaki şekilde 690 Kar-Zarar Hesabına aktarılır.

Örnek 1-b'ye göre;

31.12.2007		
660-Kısa Vadeli Borçlanma Gideri.Hs.	5.250	
-Faiz	5.000	
-Komisyon	250	
781-Finansman Giderleri Yanstma Hs.	5.250	
/		
690-Dönem Kar Zararı	5.250	
660-Kısa Vadeli Borçlanma Gideri.Hs.	5.250	
/		

Bu yönteme göre;I.bölümde açıklanan ıskontolar,reeskont giderleri ve kıdem tazminatı giderleri gibi borçlanma giderlerinin tümü benzer şekilde finansman giderleri hesabı kullanılmak suretiyle muhasebeleştirilerek gider kaydedilebilir.

Örneğin, senede bağlı bir alacağın faktoring şirketine verilerek belirli bir ıskonto ile tahsilinde bu ıskonto tutarı veya borç senetlerinin reeskonta tabi tutulmasından kaynaklanan giderlerin yine finansman gideri olarak ilgili dönemde muhasebeleştirilmesi mümkündür.

Borçlanmalar nedeniyle oluşan yukarıda açıklanan bütün giderler dönemsellik ilkesi gereğince ilgili oldukları dönemlerde gider kaydedilirler.

Alternatif yöntem;

Bu yöntem imali, inşası, üretimi ve kullanıma hazır hale getirilmesi zorunlu olarak uzun bir süreyi gerektiren varlıklar için gerçekleştirilmiş olan borçlanma maliyetlerinin muhasebeleştirilmesini açıklamaktadır. Yönteme göre bir varlığın inşası imali,satın alınması özellikle uzun bir süreyi gerektirmesi ve özellik arz etmesi nedenleriyle varlık için yapılan borçlanma giderlerinin, varlığın maliyetine dahil edilerek aktifleştirilmesi kabul edilmiştir.Ancak bu giderlerin varlığın maliyetine dahil edilebilmesi için;

- Bu maliyetlerin güvenilir bir şekilde(doğru ve açık bir şekilde) ölçülebilmesi,
- Bu borçlanmalar nedeniyle işletmenin gelecekte ekonomik bir fayda elde edebileceğinin de bekleniyor(muhtemel olması) olması.

Koşullarının sağlanması halinde varlığın maliyetine kaydedilebilir.

Bu yöntemde özellikli varlıklar için yapılan borçlanma maliyetlerinin **aktifleştirilmesi** için,

1- Varlık için harcama yapılmış olması

2- Borçlanmaya ilişkin maliyetlerin oluşması, tahakkuk etmesi, doğması,

3- Özellikli varlığın satışa veya kullanıma hazır hale getirmek için gereken işlemlere başlanılmış olması gerekmektedir.²

Yukarıda açıklanan koşulların sağlanmış olması hallerinde varlık için yapılan borçlanma maliyetleri aktifleştirilebilir.

Örnek 2:

İşletmenin 1.10.2007 tarihinde kullandığı 200.000 YTL kredinin 2 yıllık (uzun vadeli) kullanmış olduğu varsayımına göre kredi alımına ilişkin kayıt aşağıdaki gibi olmalıdır.

1.10.2007

/	
102 Bankalar Hesabı	200.000
400 Banka Kredileri Hs	200.000
/	

Kredinin (3 aylık) dönem sonundaki faiz ödeme kaydı;

/	
258 Yapılmakta olan Yatırımlar Hs	5.000
400 Banka Kredileri Hs.	5.000
/	

İşletme 2 yıllık vade sonunda toplam faiz ile birlikte anapara tutarlarını **Yapılmakta Olan Yatırımlar Hesabından** ilgili **duran varlık hesabına** aktarmak suretiyle aşağıdaki şekilde muhasebeleştirerek aktifleştirebilecektir. (Toplam faiz gideri $(8 \times 5.000 =) 40.000$ YTL.)

31.9.2009

/	
253 Makine Tesis ve Cihazlar Hs	240.000
258 Yapılmakta Olan Yatırımlar Hs	240.000
/	

TMS 23 standardına göre özellikle varlıklar için şirketlerin çok sayıda veya farklı varlıklar için yaptıkları borçlanma maliyetleri ile şirketlerin bağlı kuruluşlarının yaptıkları borçlanma maliyetleri de "aktifleştirme oranına" göre belirlenir. Aktifleştirme oranı;

² ŞENGEL Salim, Doç.Dr. - SAĞLAM Necdet, Doç.Dr. - ÖZTÜRK Bünyamin, ag.e. sf.593

İşletmenin yapmış olduğu bütün borçlanma maliyetlerinin ağırlıklı ortalamasının aktifleştirilmiş toplam maliyete oranı yoluyla bulunur.³

Aktifleştirme oranı: Aktifleştirilmiş borçlanma Maliyetleri/Toplam Borçlanma Maliyet

Örnek; Y İşletmesinin kullandığı 300.000 YTL yurtiçi kredi ve 40.000 YTL faizi ile birlikte, ayrıca 100.000 YTL yurtdışı kredisi kullandığı ve kredi faizi 15.000 YTL ve kur farkı gideri 5.000 YTL oluştuğu varsayılırsa,

Aktifleştirme Oranı:

$$40.000 + 20.000 / 400.000 = 0,15$$

Ağırlıklı Ortalama:

$$300.000 + 100.000 = 400.000 / 2 = 200.000$$

Aktifleştirme Oranı:

$$200.000 \times 0,15 = 30.000 \text{ YTL.}$$

Yukarıda da açıklandığı üzere aktifleştirme oranının kullanılmasına, birden fazla borçlanma maliyeti veya değişik nitelik ve niceliklerde borçlanma maliyeti söz konusu olduğunda ihtiyaç duyulur.

Borçlanma maliyetlerinin aktifleştirilmesinde; borçlanma maliyetini oluşturan fon ya da kaynaktan elde edilen gelir veya bu kaynağa dayalı olarak yapılan geçici yatırım sonucunda doğan gelir mevcut ise bu gelirler borçlanma maliyetinden mahsup edilerek yani netleştirilerek kaydedilir ve aktifleştirilir.

4- MEVCUT VERGİ YASALARI UYGULAMALARI

Yürürlükteki vergi mevzuatında; ilgili varlık için katlanılan faiz, komisyon, kur farkı vb. giderler varlığın bütününe **vücuda getirilmesi, satın alınması veya edinilmesi amacıyla** yapıldığında

o döneme kadar tahakkuk etmiş veya işlemiş faiz ve diğer giderler ile mevduat ve kredi sözleşmelerine dayalı alacak ve borçların değerlendirilmesine kadar hesaplanan faizlerinin varlığın maliyetine ilave edilerek dönem kayıtlarına aktarılması gerektiği VUK'nun 281, 283 ve 285.maddeleri ile VUK'nun 163 ve 238 sayılı tebliğlerinde açıklanmıştır.

VUK'nun 281.maddesinde; " Bankalar ve bankerler ile sigorta şirketleri alacaklarını ya Cumhuriyet Merkez Bankasının resmi iskonto haddi veya muamelelerinde uyguladıkları faiz haddi ile, **değerleme günü kıymetine icra ederler**" şeklinde düzenlenmiştir.⁴

VUK'nun 283.maddesinde; "Gelecek bir hesap dönemine ait olarak peşin ödenen giderler ile cari hesap dönemine ait olup da henüz tahsil edilmemiş olan hasılat, mukayyet değerleri üzerinden aktifleştirilmek suretiyle değerlendirilir."⁵

Zirai işletmelerde henüz idrak edilmemiş olan mahsuller için yapılan giderler (Hazırlık işleri giderleri gibi) de bu madde hükmüne göre aktifleştirilerek değerlendirilir.

VUK'nun 285.maddesinden; "Borçlar mukayyet değerleriyle değerlendirilir. Mevduat veya kredi sözleşmelerine müstenit borçlar değerlendirilmesine kadar hesaplanacak faizleriyle birlikte dikkate alınır. **Vadesi gelmemiş olan senede bağlı borçlar değerlendirilmesine günü kıymetine irca olunabilir.** Bu takdirde senette faiz nispeti açıklanmışsa bu nispet, açıklanmamışsa Cumhuriyet Merkez Bankasının resmi iskonto haddinde bir faiz uygulanır."⁶

³ ŞENGEL Salim, Doç.Dr. - SAĞLAM Necdet, Doç.Dr. - ÖZTÜRK Bünyamin, a.g.e. sf.595

⁴ VUK, Madde 281

⁵ VUK, Madde 283

⁶ VUK, Madde 285

163 sayılı VUK Genel Tebliği aşağıdaki şekildedir. “Bakanlığımıza yapılan çeşitli müracaatlardan, yatırımların finansmanında kullanılan kredilere ilişkin faiz giderleri ile yurt dışından döviz kredisıyla sabit kıymet ithal edilmesi nedeniyle ortaya çıkan kur farklarının, sabit kıymetin maliyet bedeline mi intikal ettirileceği yoksa doğrudan ilgili yılın giderleri arasında mı gösterileceği hususlarında tereddütler bulunduğu anlaşılmış ve bu konularda aşağıdaki açıklamaların yapılması uygun görülmüştür.⁷

1- Yatırımların finansmanında kullanılan kredilerle ilgili faizlerden kuruluş dönemine ait olanların sabit kıymetle birlikte amortisman yoluyla itfa edilmek üzere yatırım maliyetine eklenmesi gerekmektedir; işletme dönemine ait olanların ise, ilgili bulundukları yıllarda doğrudan gider yazılması ya da maliyete intikal ettirilmek suretiyle amortisman tabi tutulması,

2- Döviz kredisı kullanılarak yurt dışından sabit kıymet ithal edilmesi sırasında veya sonradan bu kıymetlere ilişkin borç taksitlerinin değerlendirilmesi dolayısıyla ortaya çıkan kur farklarından, sabit kıymetin iktisap edildiği dönem sonuna kadar olanların, kıymetin maliyetine eklenmesi zorunlu bulunmakta; aynı kıymetlerle ilgili söz konusu dönemden sonra ortaya çıkan kur farklarının ise, ait oldukları yıllarda doğrudan gider yazılması ya da maliyete intikal ettirilerek amortisman konusu yapılması mümkün bulunmaktadır.”

Kredi faizlerinin kuruluş döneminde varlığın maliyetine, işletme döneminde ise dönem gideri veya maliyete dahil edilebileceği şeklinde açıklanmıştır. Öteden beri, bir varlığın aktifleştirilmesinde, aktife kaydedildiği tarih bilanço günü ka-

bul edilmiş ve uygulanmaktadır. Bu nedenle değerlendirme günü, bilanço günü ve varlığın aktifleştirilmesine (defter kayıtlarına geçmesi) kadar olan dönem kuruluş dönemi kabul edilmelidir. Bununla ilintili olarak işletme dönemi ise kuruluş döneminden sonraki faaliyet dönemleri olarak kabul edilmelidir.

Aynı tebliğ, Borçlanmalar nedeniyle ortaya çıkan faiz ve kur farklarının varlığın iktisap edildiği tarihe kadar oluşan kur farklarının varlığın maliyetine dahil edilmesinin zorunlu olduğunu, iktisap edilen dönemden sonra ortaya çıkan faiz ve kur farklarının gider olarak muhasebeleştirilmesi gerektiğini açıklamaktadır.

Diğer yandan 238 sayılı VUK Genel Tebliğinde özetle; kredi faizleri komisyon vb. giderlerden stoklara pay verilebileceğini açıklamaktadır. İşletmelerin finansman temini için kullanılan krediler için ödenen faiz ve komisyonlardan dönem sonu stoklarının değerlendirilmesi sırasında, stoklarındaki mallara pay verebilecekleri ve gider kaydedebilecekleri veya maliyetine dâhil edebileceklerini açıklanmaktadır. Yani dönem sonu stoklarına borçlanma maliyetlerinden pay verme mükellefin isteğine bırakılmış olup direkt olarak gider kaydedilebileceği gibi stoklara isabet eden kısmı maliyete de kaydedebilmelerine olanak sağlamıştır.⁸

5- SONUÇ

TMS 23 Borçlanma maliyetleri standardına göre borçlanmalardan kaynaklanan maliyetlerin muhasebeleştirilmesinde iki yöntem belirlenmiştir. Bunlardan birincisi **Temel Yöntemde** yapılan borçlanmalardan kaynaklanan faiz, komisyon,

⁷ 163 sayılı Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği

⁸ 238 sayılı Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği

vade farkı, kur farkı ve benzeri borçlanma maliyetlerinin ilgili döneminde direkt maliyetine dâhil edilerek finansman gideri olarak kaydedilip sonra gelir tablosu hesaplarına aktarılmasını, **Alternatif Yöntem** ise, özellikli varlıklar için yapılan borçlanma maliyetlerinin varlığın aktifleştirildiği döneme kadar olan borçlanma giderleri ve benzerlerinin varlığın maliyetine, aktifleştirilmeden sonra ortaya çıkan gider ve benzerlerinin ise dönem gideri olarak kaydedilerek muhasebeleştirilmesi gerektiğini belirtmektedir.

Vergi mevzuatı bakımından da 2004 yılından sonra yapılan düzenlemelerle borçlanma maliyetlerinin değerleme gününe kadar olan varlığa ilişkin borçlanmalardan kaynaklanan faiz, komisyon vb. gider ve harcamaların işlemiş faizleriyle birlikte ilgili dönem sonunda (değerleme gününde) varlığın maliyetine dâhil edileceği, kur farklarının maliyete dahi edilmesinin zorunlu olduğu, bu giderlerden ilgili dönemin dışındaki diğer dönemlere ait giderlerin ise varlığın maliyetine veya dönem giderlerine kaydedilebileceği (ihtiyari) açıklanmıştır.

Bu bakımdan TMS 23 Borçlanma Maliyetleri standardı ile mevcut vergi uygulamaları arasında bir uyumsuzluğun olmadığı söylenebilir.

KAYNAKÇA:

• Doç.Dr. Salim ŞENGEL, - Doç.Dr. Necdet SAĞLAM, - YMM Bünyamin ÖZTÜRK, Türkiye Muhasebe Uygulamaları, Maliye ve Hukuk Yayınları, İstanbul 2008

- Vergi Usul Kanunu
- 163 sayılı Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği
- 238 sayılı Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği